

УДК 341.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.181>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Карвацька С.Б.,

*доктор юридичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0001-9948-4866*

Яремчук В.В.,

*доктор філософії,
асистент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0001-7787-8880*

Карвацька С.Б., Яремчук В.В. Міжнародно-правове регулювання протидії відмивання коштів та фінансування тероризму: проблеми та шляхи вирішення.

У статті досліджуються ключові проблеми міжнародно-правового регулювання протидії відмивання коштів та фінансування тероризму та числі шляхи запровадження міжнародних стандартів у цій сфері. Проаналізовано, що ЄС за останні три десятиліття здійснив комплексний перегляд своєї нормативно-правової бази у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Доведено, що створення у 2024 році Європейського органу з боротьби з відмиванням коштів – AMLA – можна інтерпретувати як парадигмальну зміну в антитерористичній політиці ЄС, що уособлює перехід до більш централізованого та узгодженого підходу до боротьби з фінансуванням тероризму. Обґрунтовано, що це чіткий відхід від попередніх практик ЄС у сфері протидії фінансуванню тероризму шляхом усунення таких ключових недоліків, як фрагментація регулювання, непослідовний нагляд та неефективний обмін інформацією. Визначено, що фактично, створення AMLA підкреслює ідеологічну трансформацію у розумінні ЄС фінансування тероризму як транснаціональної проблеми. AMLA та Єдиний звіт правил є ключовими інструментами для підвищення ефективності боротьби з фінансовими злочинами. Водночас, запровадження нових правил потребує балансу між безпекою та захистом прав людини, особливо у сфері обробки персональних даних. Проаналізовано, що ЄС розробив низку інструментів для боротьби з фінансуванням тероризму, які формують зусилля для боротьби з фінансуванням тероризму в усьому світі: модель «розумних санкцій», запропонована РБ ООН, та модель боротьби з відмиванням грошей, запропонована Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), створеною Великою сімкою (G-7).

У висновку наголошено, що для України у нинішньому процесі євроінтеграції до ЄС для ефективної протидії відмивання коштів важливо розуміти актуальність моніторингу фінансової діяльності та обміну інформацією між суб'єктами державного та приватного секторів, та, особливо, посилення координації та гармонізації з ЄС з метою усунення прогалів у правозастосуванні та уніфікації європейських норм у національну правову систему.

Ключові слова: універсальні міжнародні стандарти, відмивання грошей, фінансування тероризму, протидія відмиванню коштів, кримінально-правової оцінка легалізації (відмивання) грошових коштів, чорний список, баланс між безпекою та захистом прав людини.

Karvatska S.B., Yaremchuk V.V. International legal regulation of counteraction to money laundering and terrorist financing: problems and ways of solution.

The article examines the key issues of international legal regulation of combating money laundering and terrorist financing and the ways of implementing international standards in this area. The author analyses that over the past three decades, the EU has carried out a comprehensive review of its legal framework for combating money laundering and terrorist financing. It is proved that the establishment of the European Anti-Money Laundering Authority (AMLA) in 2024 can be interpreted as a paradigm shift

in the EU's counter-terrorism policy, which represents a transition to a more centralised and coordinated approach to combating the financing of terrorism. It is substantiated that this is a clear departure from previous EU practices in the field of countering terrorist financing by eliminating such key shortcomings as fragmentation of regulation, inconsistent supervision and ineffective information exchange. It is determined that, in fact, the creation of the AMLA underscores an ideological transformation in the EU's understanding of terrorist financing as a transnational problem. The AMLA and the Unified Code are key instruments for improving the effectiveness of the fight against financial crime. At the same time, the implementation of the new rules requires a balance between security and human rights protection, especially in the area of personal data processing. The author analyses that the EU has developed a number of instruments to combat the financing of terrorism, which shape efforts to combat the financing of terrorism worldwide: the 'smart sanctions' model proposed by the UN Security Council and the anti-money laundering model proposed by the Financial Action Task Force (FATF) established by the Group of Seven (G-7).

The conclusion emphasises that in the current process of Ukraine's European integration into the EU, it is important for Ukraine to understand the relevance of monitoring financial activities and information exchange between public and private sector entities in order to effectively combat money laundering, and, especially, to strengthen coordination and harmonisation with the EU in order to eliminate gaps in law enforcement and unify European norms into the national legal system.

Key words: universal international standards, money laundering, terrorist financing, anti-money laundering, criminal legal assessment of money legalisation (laundering), blacklist, balance between security and human rights protection.

Постановка проблеми. Відмивання грошей викликає занепокоєння у політиків та правоохоронців, тому як міжнародному, так і на національному рівнях докладаються значні зусилля для боротьби з цим явищем. Одним із перших міжнародних кроків у боротьбі з відмиванням грошей вважається Страсбурзька Конвенція 1990 року, у якій було викладено «фундаментальні засади та принципи запобігання відмиванню грошей» [1]. Сторони Конвенції «повинні були криміналізувати перетворення або передачу, приховування або маскуванню майна, набутого злочинним шляхом» [2, с. 301]. У Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», прийнятої у Страсбурзі 8 листопада 1990 р., відзначається, що «позбавлення злочинців доходів, одержаних злочинним шляхом, є одним із сучасних і ефективних методів боротьби з такими злочинами на міжнародному рівні» [1].

Україна ратифікувала Конвенцію у грудні 1999 року. Конвенція базується на основних принципах міжнародного співробітництва та регулює три основні блоки питань: 1) зближення кримінально-правової оцінки легалізації (відмивання) грошових коштів у законодавстві держав-учасниць; 2) зближення національних заходів, спрямованих на боротьбу з легалізацією (відмиванням) грошових коштів; 3) форми і процедури міжнародного співробітництва у боротьбі з легалізацією (відмиванням) грошових коштів [3]. В Україні відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року «під доходами, одержаними злочинним шляхом, передбачаються будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину, зокрема валютні цінності, рухоме та нерухоме майно, майнові та немайнові права, незалежно від їх вартості. А легалізація (відмивання) таких доходів (відповідно до ст. 5 зазначеного Закону) являє собою будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок скоєння злочину, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких активів чи володіння ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням активів, одержаних внаслідок скоєння злочину» [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародно-правові заходи запобігання відмиванню грошей перебувають у фокусі уваги таких дослідників, як А.М. Бабенко, В.М. Підгородинський, І.О. Позігун, питання міжнародного співробітництва під час запобігання та протидії легалізації доходів злочинного походження досліджують М.М. Фрідман-Козаченко, Є.О. Короткова, правову природу міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей вивчали О.С. Переверзева та В.Ф. Гаджієв. Серед зарубіжних публікацій можна виділити праці таких дослідників як Ольдріх Бурес (Bures Oldrich), Мішель Фрашер (Frasher Michelle), Тау Байрон (Byron Tau).

Серед спеціальних досліджень варто уваги Типологічний Звіт Комітету MONEYVAL щодо ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму у світі віртуальних активів (прийнятий на 65-ому Пленарному Засіданні у Страсбурзі 26 травня 2023) [16].

Метою дослідження є аналіз міжнародно-правового регулювання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у контексті сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Поширення міжнародних механізмів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму створило нові можливості для розвинених країн та країн, що розвиваються, для запобігання та виявлення корупції, відмивання коштів, а головне – для повернення незаконних активів, що зберігаються за кордоном. Як зауважують О.С. Переверзєва та В.Ф. Гаджієв, «триваюче зростання наркобізнесу, розширення його географічних кордонів, усе більш витончені й небезпечні форми цього злочинного бізнесу, боротьба держав щодо масштабної злочинності, пов'язаної із легалізацією злочинних доходів, призвели до створення ФАТФ» [5, с. 372], а «основною метою є боротьба з легалізацією злочинних доходів та фінансування тероризму, у тому числі шляхом проведення взаємних оцінок національних систем їх членів відповідно до міжнародних стандартів протидії відмиванню грошей» [5, с. 372].

ЄС здійснив комплексний перегляд своєї нормативно-правової бази у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT). Ця трансформація є однією з найзначніших змін у міжнародному підході до запобігання фінансовим злочинам, що відображається у переході від системи, заснованої на директивах, до більш гармонізованого та безпосередньо застосовного нормативного режиму. Реформа спрямована на вирішення давніх проблем нормативної фрагментації та наглядової непослідовності серед держав-членів, а також на створення нових інституційних механізмів для покращення співпраці та контролю. У цьому звіті аналізуються останні наукові дослідження та нормативні зміни у сфері міжнародного правового регулювання боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, з особливим акцентом на ініціативи Європейського Союзу у період з 2020 по 2025 роки.

ЄС розробив низку інструментів для боротьби з фінансуванням тероризму – для впровадження та/або вдосконалення ключових механізмів боротьби з фінансуванням тероризму, які формують зусилля для боротьби з фінансуванням тероризму в усьому світі: модель «розумних санкцій», запропонована РБ ООН, та модель боротьби з відмиванням грошей, запропонована Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), створеною Великою сімкою (G-7) [6]. Перший – репресивний підхід, полягає у створенні чорного списку осіб та/або груп, накладає зобов'язання на всіх держав-членів ООН заморозити операції осіб та організацій, внесених до списку, та конфіскувати їхні активи, накласти заборону на в'їзд та криміналізувати будь-які спроби надати їм фінансову допомогу. Другий підхід є превентивним, заснованим на оцінці ризиків, який працює шляхом встановлення конкретних зобов'язань для фінансових установ та певних нефінансових установ і професіоналів, які, в силу своєї діяльності та внутрішніх ризиків, пов'язаних з їхніми клієнтами, вважаються найкраще пристосованими для виявлення та перехоплення операцій, пов'язаних з фінансуванням тероризму. Зокрема, вони зобов'язані здійснювати належну перевірку клієнтів (НПК) для ідентифікації та перевірки особи клієнтів і бенефіціарних власників, отримувати інформацію про ділові відносини та здійснювати їх моніторинг. Крім того, вони зобов'язані повідомляти державні органи про підозрілі операції та діяльність для подальшого розслідування.

Що стосується моделі «розумних санкцій», у відповідь на вимоги Резолюції РБ ООН 1373, яка зобов'язала всі держави-члени ООН криміналізувати акти фінансування тероризму, а також заморозити кошти та активи тих, хто займається терористичною діяльністю, Рада прийняла Спільну позицію 2001/931/ CFSP щодо застосування конкретних заходів для боротьби з тероризмом. Посилаючись на визначення терористичних злочинів, що міститься у Рамковому рішенні Ради 2002/475/ JHA, Спільна позиція встановила вичерпний перелік осіб, груп та організацій, які вважаються терористами. На додаток до заходів, спрямованих на виконання Резолюції РБ ООН 1373, ЄС намагається дотримуватися Резолюції РБ ООН 1267 1999 року і Резолюції РБ ООН 1333 2000 року, які закликають до заморожування коштів [8]. Але модель «розумних санкцій» може не завжди підходити для боротьби з сучасним фінансуванням тероризму. Ключова проблема нинішнього підходу до КТФ, що базується на чорних списках, пов'язана з тим, що чорні списки за своєю суттю є як недостатньо, так і надмірно широкими [9]. Проблема хибних збігів зростає з кожним роком, оскільки списки осіб, підозрюваних у наданні підтримки терористичним організаціям в ООН, Європейському Союзі і окремі країни (зокрема, США) мають багато спільних назв, і створюють проблеми з належною правовою процедурою і можливістю примусового виконання.

Що стосується моделі боротьби з відмиванням грошей, яка була запропонована ФАТФ на основі припущення, що між традиційним відмиванням грошей і фінансуванням тероризму існує значна схожість, то ключовими заходами КТФ ЄС, прийнятими в рамках колишнього Першого компонента, є Перша (1991), Друга (2001), Третя (2005), Четверта (2015) і П'ята (2018) директиви з протидії відмиванню грошей (ПВД) [10]. У 2018 році набули чинності з (діють з 2020 року) три нові законодавчі акти, які оновлюють існуючі правила: Директива 2016/0414 (COD про протидію відмиванню

грошей кримінальним законодавством встановлює загальні мінімальні санкції, Регламент 2018/1805 про взаємне визнання постанов про заморожування та конфіскацію, а Регламент 2018/1672 про контроль за готівкою, що ввозиться в ЄС або вивозиться з нього, розширює визначення готівки, наведене в Регламенті 1889/2005, включивши до нього віртуальні валюти. Прийняття останнього регламенту відображає зростаюче занепокоєння щодо використання криптовалют для відмивання грошей, ухилення від сплати податків та фінансування тероризму [11, с. 285].

Важливою і суперечливою є Угода між ЄС і США про Програму відстеження фінансування тероризму (TFTR) від серпня 2010 року, яка дозволяє передачу Казначейству США до перевірки Європолом певних категорій даних про банківські операції, що зберігаються на території ЄС [12]. Так, згідно з офіційними даними США, близько 40% пошуків у базі даних, здійснених Казначейством США в період з січня 2016 року по листопад 2018 року, були здійснені за дорученням держав-членів ЄС або Європолу [13].

У липні 2019 року Комісія опублікувала черговий пакет документів у сфері ПВК/ФТ, який складався з політичного повідомлення під назвою «На шляху до кращої імплементації правової бази ЄС у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму» (COM(2019) 0360), звіту про оцінку нещодавніх випадків відмивання коштів, пов'язаних з кредитними установами ЄС (COM(2019) 0373), Звіту про оцінку ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, що впливають на внутрішній ринок та пов'язані з транскордонною діяльністю (COM(2019) 0370). В оприлюдненій Оцінці впливу Комісії (2021), що супроводжувала новий пакет законодавства у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, було запропоновано самокритичний аналіз, який є першим комплексним документом з оцінкою існуючої системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Серед причин недоліків Комісія вказала на відмінності у національних правилах, коли йдеться про ступінь прозорості встановлений державами-членами щодо бенефіціарних власників компаній і трастів; ідентифікацію зобов'язаних суб'єктів, таких як краудфандингові платформи і постачальники послуг з криптовалют; повноваження національних органів нагляду у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму; граничні суми великих готівкових платежів; а також вимоги проведення комплексної перевірки клієнтів [14]. Комісія також зазначила, що сфера застосування чинних правил також є неефективною у боротьбі з новими загрозами, що виникають внаслідок інновацій, такими як зростаюча популярність і прийняття криптовалют, що також призвело до їх все більшого використання як у сфері протидії відмиванню коштів, так і у сфері протидії фінансуванню тероризму [15].

Щоби виправити ці недоліки, Комісія запропонувала Єдиний звід правил ЄС, як уніфіковану нормативно-правову базу у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, яка включатиме правила та вимоги, що застосовуються безпосередньо до зобов'язаних суб'єктів, перелік яких слід розширити за межі фінансових установ (банків, компаній зі страхування життя, провайдерів платіжних послуг та інвестиційних компаній), включивши до нього додаткові типи нефінансових установ та операторів (у тому числі юристів, бухгалтерів, агентів з нерухомості, казино та певні типи провайдерів послуг з крипто-активів) [7]. Очікується, що повний новий єдиний звід правил ЄС, включаючи технічні стандарти, буде введений у дію і застосовуватиметься до кінця 2025 року.

Основою реформованого підходу ЄС є впровадження «Єдиного зводу правил» (Single Rulebook) через Регламент (ЄС) 2024/1624, який був опублікований 19 червня 2024 року. Регламент встановлює чіткі правила щодо заходів, які мають вживати суб'єкти, зобов'язані дотримуватись вимог AML/CFT, а також вимоги щодо прозорості власності компаній та обмеження використання анонімних фінансових інструментів. Новий єдиний звід правил розширює перелік зобов'язаних суб'єктів, які повинні запроваджувати заходи AML/CFT. Вимоги включають проведення належної перевірки клієнтів, прозорість кінцевих власників компаній, а також регулювання анонімних інструментів, таких як криптоактиви та краудфандингові платформи. Новий регламент також містить положення щодо «золотих» паспортів та віз, закриваючи потенційні прогалини, які можуть використовуватися для відмивання коштів. За оприлюдненим графіком, єдиний звід правил набере чинності 10 липня 2027 року, хоча деякі положення щодо футбольних клубів та агентів матимуть окремі графіки впровадження [7].

Одним з найзначніших інституційних нововведень у реформованій AML/CFT-базі ЄС є створення Європейського органу з боротьби з відмиванням коштів (AMLA). 13 грудня 2023 року Рада ЄС та Європарламент оголосили про угоду щодо Регламенту, який створює цей загальноєвропейський орган. Фінальний текст Регламенту (ЄС) 2024/1620, що встановлює AMLA, був опублікований 19 червня 2024 року. Ще навесні 2024 року представники держав-членів ЄС та Європарламенту погодили пакет нових законодавчих заходів КТЗ, який визнав низку викликів і недоліків, які перешкождали дотеперішнім зусиллям ЄС у сфері ПВК, але й передбачав створення Управління з

протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AMLA), яке координуватиме діяльність національних органів держав-членів ЄС. Хоча створення AMLA є значним кроком на шляху до більш скоординованого підходу до боротьби з фінансуванням тероризму, його успіх залежатиме від здатності ЄС забезпечити довгострокове застосування не лише превентивних, але й репресивних інструментів у боротьбі з фінансуванням тероризму [7]. AMLA має на меті забезпечити дотримання всіма країнами однакових високих стандартів, але відмінності у правовій базі, інституційній спроможності та національних пріоритетах у правозастосуванні, ймовірно, і надалі створюватимуть серйозні перешкоди.

Висновки. У проблемі міжнародно-правового регулювання протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму найбільш нагальною є проблема розбіжностей у національних практиках у даній сфері.

ЄС за останні три десятиліття здійснив комплексний перегляд своєї нормативно-правової бази у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Створення у 2024 році Європейського органу з боротьби з відмиванням коштів – AMLA – можна інтерпретувати як парадигмальну зміну в антитерористичній політиці ЄС, що уособлює перехід до більш централізованого та узгодженого підходу до боротьби з фінансуванням тероризму, зумовленого критичними моментами. Це чіткий відхід від попередніх практик ЄС у сфері протидії фінансуванню тероризму шляхом усунення таких ключових недоліків, як фрагментація регулювання, непослідовний нагляд та неефективний обмін інформацією. Фактично, створення AMLA підкреслює ідеологічну трансформацію у розумінні ЄС фінансування тероризму як транснаціональної проблеми. AMLA та Єдиний звід правил є ключовими інструментами для підвищення ефективності боротьби з фінансовими злочинами. Водночас, запровадження нових правил потребує балансу між безпекою та захистом прав людини, особливо у сфері обробки персональних даних.

Для України у нинішньому процесі євроінтеграції до ЄС для ефективної протидії відмивання коштів важливо розуміти актуальність моніторингу фінансової діяльності та обміну інформацією між суб'єктами державного та приватного секторів, та, особливо, посилення координації та гармонізації з ЄС з метою усунення прогалин у правозастосуванні та уніфікації європейських норм у національну правову систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція Ради Європи від 8 листопада 1990 р. про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних від злочинної діяльності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029#top.
2. Бабенко А.М., Підгородинський В.М., Позігун І.О. Міжнародно-правові заходи запобігання відмиванню грошей. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 300–302. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/67>.
3. Фрідман-Козаченко М.М., Короткова Є.О. Міжнародне співробітництво під час запобігання та протидії легалізації доходів злочинного походження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 552–554. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/136>.
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#top>.
5. Переверзева О.С., Гаджієв В.Ф. Особливості правової природи міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ). *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 370–374. DOI: [10.36695/2219-5521.3.2020.68](https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.68).
6. Bures Oldrich. EU's Fight Against Terrorist Finances: Internal Shortcomings and Unsuitable External Models. *Terrorism and Political Violence*. 2010. No. 3. P. 419–438.
7. Bures Oldrich. The New EU Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism: A Paradigm Shift in EU Efforts to Combat Terrorist Financing? *Studies in Conflict & Terrorism*. 2025. P. 1–31. DOI: [10.1080/1057610X.2025.2460594](https://doi.org/10.1080/1057610X.2025.2460594); <https://doi.org/10.1080/1057610X.2025.2460594>.
8. European Commission. About AMLA – European Commission. 2024. URL: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/amla/about-amla_en.
9. Select Committee on Economic Sanctions House of Lords. Memorandum by Pr. Peter Fitzgerald. Stetson University College of Law. The Impact of Economic Sanctions. Volume II: Evidence, 2007. URL: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldselect/ldeconaf/96/96ii.pdf>.
10. Frasher Michelle. The EU's Anti-Money Laundering Regulation and Data Protection: Part II. 2022. February 22. URL: <https://iapp.org/news/a/the-eus-anti-money-laundering-regulation-data-protection-part-ii>.

11. Carroll Paul and Windle James. Cyber as an Enabler of Terrorism Financing, Now and in the Future. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*. 2018. No. 3. P. 285–300.
12. Council of the European Union. EU Action Plan on Combating Terrorism. 2011. URL: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/10/st15/st15893-re01.en10.pdf>.
13. Byron Tau. EU Leans Heavily on U.S. Program Tracking Terror Financing. *Wall Street Journal*. 2020. November 19. Sec. Politics. URL: <https://www.wsj.com/articles/eu-leans-heavily-on-u-s-program-tracking-terror-financing-11605794404>.
14. Communication: Towards better implementation of the EU's anti-money laundering and countering the financing of terrorism framework. URL: https://finance.ec.europa.eu/publications/communication-towards-better-implementation-eus-anti-money-laundering-and-countering-financing_en.
15. European Commission. Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism Authority (AMLA). URL: <https://cdn.lawreportgroup.com/acuris/files/Cybersecurity-New/AML%20AML%20-%20European%20Commission.pdf>.
16. Рада Європи. Ризики відмивання коштів та фінансування тероризму у світі віртуальних активів. 2023. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350>.